

Andrzej Anderwald

"Credo" Kościoła w świetle wiary studentów teologii na podstawie badań wśród studentów kierunku teologia Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego (2006-2008)

Resovia Sacra. Studia Teologiczno-Filozoficzne Diecezji Rzeszowskiej 18-20, 201-215

2011-2013

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. ANDRZEJ ANDERWALD

„CREDO” KOŚCIOŁA W ŚWIETLE WIARY STUDENTÓW TEOLOGII NA PODSTAWIE BADAŃ WŚRÓD STUDENTÓW KIERUNKU TEOLOGIA WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO UNIwersytetu OPOLSKIEGO (2006-2008)

W liście apostolskim „Porta fidei” na rozpoczęcie Roku Wiary papież Benedykta XVI pisze: „Nie przypadkiem w pierwszych wiekach chrześcijaństwa musieli nauczyć się *Credo* na pamięć. Było ono ich codzienną modlitwą, aby nie zapomnieć o zobowiązaniu przyjętym wraz ze chrztem [...] Właśnie w tej perspektywie Rok Wiary powinien wyrazić wspólne zobowiązanie do ponownego odkrycia i studium podstawowych treści wiary, które znajdują w „Katechizmie Kościoła Katolickiego” swą systematyczną i organiczną syntezę. Staje się tutaj faktycznie widoczne bogactwo nauczania, jakie Kościół przyjął, strzegł i oferował na przestrzeni dwóch tysiącleci swej historii. Od Pisma Świętego do Ojców Kościoła, od mistrzów teologii po świętych, którzy przeszli przez wieki, Katechizm przedstawia trwałą pamięć tak wielu sposobów, w których Kościół rozważał swą wiarę i dokonał postępu doktrynalnego, aby dać wiernym pewność w ich życiu wiary”¹. Pośród wielorakich

KS. DR HAB. ANDRZEJ ANDERWALD, PROF. UO, kapłan diecezji opolskiej, zatrudniony w Katedrze Teologii Fundamentalnej i Religioznawstwa Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Opolskiego. Przedmiot zainteresowań: badania interdyscyplinarne w teologii, typy relacji wiedza a wiara; problematyka cudu; uzasadnianie wiary, credo wielu, zadania Kościoła we współczesnym świecie. Kontakt: anderw@uni.opole.pl

¹ Benedykt XVI, *Porta fidei*, nr 9, 11.

inicjatyw podejmowanych w Roku Wiary, których celem była i jest odnowa wiary całej wspólnoty Kościoła, znalazło się sympozjum pt. „Wiara i Kościół” zorganizowane przez Wyższe Seminarium Duchowne w Rzeszowie. Tematyka sympozjum, zgodnie zamierzeniami Organizatorów, zachęca do poszukiwania powiązań między wiarą i Kościołem. Jednym z takich tematów jest pytanie o treść wiary członków Kościoła. Trudno wyobrazić sobie dojrzałą troskę o wiarę, bez należytej świadomości, co jest podstawową treścią wiary chrześcijańskiej. Znajomość katechizmowych treści wiary, czy w skrócie *credo Ecclesiae*, jeśli ma prowadzić do odnowy własnej wiary, prowokuje pytanie o zakres obecności tychże treści w osobistym wyznaniu wiary konkretnego chrześcijanina. Celem podjętych rozważań jest próba określenia relacji między *credo* Kościoła a treścią indywidualnego *credo* młodego człowieka na przykładzie badań przeprowadzonych wśród studentów specjalności katechetyczno-pastoralnej i kapłańskiej kierunku teologia na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego. Realizacja tak określonego celu obejmie najpierw (1) przedstawienie rozumienia pojęcia „wiara Kościoła”; (2) określenie metodyki badań; (3) interpretację wyników oraz (4) sformułowanie postulatów badawczych.

1. *Fides quae* Kościoła

Benedykt XVI rozważając temat wiary chrześcijańskiej w liście apostołskim „Porta fidei”, pisze: „W samej swojej strukturze, «Katechizm Kościoła Katolickiego» przedstawia rozwój wiary, poruszając nawet wielkie kwestie życia powszedniego. Strona po stronie, odkrywa się, że to, co jest przedstawione, nie jest jakąś teorią, ale spotkaniem z konkretną Osobą, która żyje w Kościele”². Zatem wiara jest najpierw osobowym przyłgnięciem człowieka do Boga, ale równocześnie jak ona dobrowolnym uznaniem całej prawdy, którą Bóg objawił³. Dla chrześcijanina wiara w Boga jest nierozzerwalnie powiązana z wiarą w Tego, który został posłany przez Boga i jest wypełnieniem historii zbawienia: „Wielokrotnie i na różne sposoby przemawiał niegdyś Bóg do ojców naszych, w tych ostatecznych czasach przemówił do nas przez Syna” (Hbr 1,1-2). Sam Pan mówi do swoich uczniów: „wierzyście w Boga? I we mnie wierźcie!” (J 14, 1). Wiara jest zatem zaufaniem, zawierzeniem Bogu, związaniem z Nim; oparciem na Nim swojego życia. W Tradycji Kościoła ta forma wiary jest

² Tamże, nr 11.

³ KKK, nr 150.

określana jako *fides caritate formata*, wiara przeniknięta miłością do Boga i do człowieka. Taka forma wiary angażuje rozum, wolę i wyraża się w działaniu, nie jest tylko zgodą intelektu wobec określonych treści religijnych, lecz konkretnym programem życia wyrażającym się w działaniu. Św. Augustyn i św. Tomasz z Akwinu w takim ujęciu *credo in Deum* wiary upatrują najwyższą jej formę, w odróżnieniu od wiary w znaczeniu *credo Deum*, czyli uznaniu, tylko istnienia Boga; jak również *credo Deo*, czyli uznaniu za względu na autorytet Boga, za prawdę, to co zostało przez Niego objawione⁴. W refleksji teologicznej fundamentalnej ważnym wydaje się rozróżnienie pomiędzy *fides quae* – treść wiary a *fides qua* – akt wiary, choć w istocie elementy te są z sobą ściśle połączone. Konstytucja *Dei Verbum*, przy pomocy sformułowań pochodzących w znacznej mierze z dokumentów *Vaticanum I*, podkreśla ścisły związek między *fides quae* oraz *fides qua*. Można powiedzieć, że *fides quae* bez *fides qua* jest martwa, a *fides qua* bez *fides quae* ślepa. Dla obranej perspektywy badawczej kluczowym jest pojęcie wiary jako *fides quae*, co oczywiście nie oznacza deprecjonowania aspektu *fides qua*, którego wagę dobrze wyrażają wskazania Benedykta XVI z *Porta fidei*: „Wiara bowiem poddana jest bardziej niż w przeszłości szeregowi pytań, które wypływają ze zmiany mentalności, która zwłaszcza dzisiaj, redukuje obszar pewności racjonalnej do osiągnięć naukowych i technologicznych. Jednakże Kościół nigdy nie bał się ukazywać, że między wiarą a prawdziwą nauką nie może być konfliktu, ponieważ obie, choć różnymi drogami, zmierzają do prawdy”⁵.

W Katechizmie znajdujemy takie oto ujęcie wiary Kościoła „wierzę (symbol apostołski) to wiara Kościoła wyznawana osobiście przez każdego wierzącego, przede wszystkim w chwili chrztu. *Wierzymy* (symbol nicejsko-konstantynopolski) to wiara Kościoła wyznawana przez biskupów zgromadzonych na soborze lub, bardziej ogólnie, przez zgromadzenie liturgiczne wierzących. Wierzę mówi także Kościół nasza Matka, który przez swoją wiarę odpowiada Bogu i który uczy nas mówić: *wierzę i wierzymy*”⁶. Ujęcie to daje odpowiedź na pytanie, czym jest *fides quae* w rozumieniu Kościoła – to treść wynikająca wprost z Bożego objawienia, wyrażona w Symbolu Apostołskim:

[1] Wierzę w Boga Ojca wszechmogącego, Stwórcy nieba i ziemi.

[2] i w Jezusa Chrystusa, Syna Jego jedyne, Pana naszego,

⁴ Por. W. Klausnitzer, *Glaube und Wissen. Lehrbuch der Fundamentaltheologie für Studierende und Religionslehrer*, Regensburg 1999, s. 31-33.

⁵ Benedykt XVI, *Porta fidei*, nr 12.

⁶ KKK, nr 167.

- [3] który się począł z Ducha Świętego; narodził się z Maryi Panny.
- [4] Umęczon pod Ponckim Piłatem, ukrzyżowan, umarł i pogrzebion; zstąpił do piekieł.
- [5] Trzeciego dnia zmartwychwstał.
- [6] Wstąpił na niebios, siedzi po prawicy Boga Ojca wszechmogącego.
- [7] Stamtąd przyjdzie sądzić żywych i umarłych.
- [8] Wierzę w Ducha Świętego,
- [9] święty Kościół powszechny, świętych obcowanie,
- [10] grzechów odpuszczenie,
- [11] ciała zmartwychwstanie,
- [12] żywot wieczny.

Względnie treść wiary wyrażona w Symbolu Nicejsko-Konstantynopol-
skim, obejmująca główne prawdy wiary chrześcijańskiej:

Wierzę w jednego Boga, Ojca wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi, wszystkich rzeczy widzialnych i niewidzialnych. I w jednego Pana Jezusa Chrystusa, Syna Bożego Jednorodzonego, który z Ojca jest zrodzony przed wszystkimi wiekami. Bóg z Boga, światłość ze światłości. Bóg prawdziwy z Boga prawdziwego. Zrodzony, a nie stworzony, współistotny Ojcu, a przez Niego wszystko się stało. On to dla nas, ludzi, i dla naszego zbawienia zstąpił z nieba. I za sprawą Ducha Świętego przyjął ciało z Maryi Dziewicy, i stał się człowiekiem. Ukrzyżowany również za nas, pod Poncjuszem Piłatem został umęczony i pogrzebany. I zmartwychwstał dnia trzeciego, jak oznajmia Pismo. I wstąpił do nieba; siedzi po prawicy Ojca. I powtórnie przyjdzie w chwale sądzić żywych i umarłych: a królestwu Jego nie będzie końca. Wierzę w Ducha Świętego, Pana i Ożywiciela, który od Ojca [i Syna] pochodzi. Który z Ojcem i Synem wspólnie odbiera uwielbienie i chwałę; który mówił przez proroków. Wierzę w jeden, święty, powszechny i apostołski Kościół. Wyznaję jeden chrzest na odpuszczenie grzechów. I oczekuję wskrzeszenia umarłych. I życia wiecznego w przyszłym świecie.

Treść *fides quae* Kościoła dobrze oddaje również treść pytań z liturgii chrzcielnej, kiedy szafarz przyjmuje od rodziców i chrzestnych potrójne wyznanie wiary:

„Czy wiercie w Boga, Ojca wszechmogącego, Stworzyciela nieba i ziemi? Czy wierzycie w Jezusa Chrystusa, Jego Syna jedyne, a naszego Pana, narodzonego z Maryi Dziewicy, umęczonego i pogrzebanego, który powstał z martwych i zasiada po prawicy Ojca? Czy wierzycie w Ducha Świętego, święty Kościół powszechny, obcowanie Świętych, odpuszczenie grzechów, zmartwychwstanie ciała i życie wieczne?”⁷

W opisanym *credo* Kościoła w perspektywie zawartych w nich prawd wiary można wyróżnić pięć obszarów, które są przedmiotem wiary: (1) Bóg

⁷ *Obrzędy Chrztu Dzieci*, Katowice 187, s. 70.

Ojciec, (2) Syn Boży, (3) Duch Święty, (4) Kościół, (5) życie wieczne. Oczywiście żaden z tych obszarów z osobna nie stanowi autonomicznego *credo* Kościoła, a jedynie w nierozłącznym powiązaniu ze sobą tworzą pełne *credo* Kościoła. Wymienione prawdy wiary i związane z nimi treści, jak podpowiada intuicja i doświadczenie katechetyczno-duszpasterskie, z różną intensywnością są obecne w osobistym *credo* chrześcijanina. Dlatego w toku dalszych rozważań wymienione prawdy, a dokładnie odniesienie się studentów teologii do związanych z nimi treści, będą przedmiotem badań.

2. Metodyka badań

Po przedstawieniu tematyki rozważań i kluczowej terminologii zostanie omówiona metoda badań, skonstruowane narzędzie badawcze, organizacja i przebieg realizowanych badań.

2.1. Przedmiot badań, cel, metody

Przedmiotem badań jest relacja zachodząca między treścią *credo* Kościoła a treścią indywidualnego *credo* studenta kierunku teologia. Celem głównym jest próba określenia, jak dalece treści *credo* Kościoła są treścią osobistego *credo* studenta teologii. Natomiast cele szczegółowe, będące dopełnieniem celu głównego, dotyczą zbadania, czy zachodzi różnica w przyjmowaniu treści *credo* Kościoła w osobistych wyznaniach badanych, w zależności od reprezentowanej specjalności: specjalność katechetyczno-pastoralna czy kapłańska. Główny problem badawczy wyraża się zatem w pytaniu: W co wierzą studenci kierunku teologia? W celu konkretyzacji problemu głównego przyjąłem następujący problem szczegółowy: Czy specyfika danej specjalności dla kierunku teologia ma wpływ na stopień akceptacji prawd wiary?

W podjętych badaniach zastosowałem metodę sondażu diagnostycznego. Cechą konstytutywną tej metody jest wypytywanie, czyli sondowanie opinii. Częścią składową tej metody są zadawane respondentom pytania. W przypadku odpowiedzi pisemnych przybiera ona formę ankiety – badań ankietowych. Jest to metoda, która zalicza się do metod ilościowych⁸.

W zastosowanej technice poproszono badanych respondentów o napisanie swojego osobistego *credo*, zawierającego główne treści wyznawanej wia-

⁸ Por. M. Łobocki, *Metody i techniki badań pedagogicznych*, Kraków 2011, s. 243-247.

ry. Równocześnie zwrócono uwagę respondentom na pominięcie odpowiedzi na pytanie: Dlaczego wierzę? Jakie są motywy/racje, dla których wierzę? Tak określone polecenie miało na celu: określenie indywidualnego *fides quae* badanych z pominięciem indywidualnych motywów zawierających się w *fides qua* badanych.

W zastosowanej technice świadomie zrezygnowano z zadawania respondentom szczegółowych pytań odnośnie ich afirmacji poszczególnych prawd wiary (np. pytań typu: Czy wierzysz w Boga Ojca – Stworzyciela nieba i ziemi? Czy wierzysz w Jezusa Chrystusa Syna Bożego? Zabieg taki miał na celu niesugerowanie żadnych treści wiary, w postaci wskazywania na konkretne artykuły wiary, a tym samym pozwalał zachować wolność respondentów w wyborze rzeczywiście afirmowanych w akcie wiary prawd wiary chrześcijańskiej. Należy zauważyć, że w badaniach na temat treści wiary przedstawicieli różnych grup w Kościele, czy w ogóle ludzi wierzących, często jest wykorzystywana technika szczegółowych pytań, odnoszących się do konkretnych prawd wiary⁹. Metoda ta bez wątplenia pozwala precyzyjnie określić stopień akceptacji danej prawdy, ale czy sugerując prawdy wiary, pozwala obiektywnie określić, czy dana prawda wiary w ogóle jest aktywnie obecna w indywidualnym *credo*, czy też jedynie występuje w formie pasywnej.

Badania zostały przeprowadzone na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Opolskiego w latach 2006-2008, w trakcie ćwiczeń do wykładów kursorycznych z teologii fundamentalnej. Po omówieniu techniki badań respondenci otrzymali dwa miesiące czasu na przygotowanie odpowiedzi w formie pisemnej. Odpowiedzi, które zawierały fragmenty wskazujące na podawanie osobistych racji wiary chrześcijańskiej, były zwracane respondentom, celem ich przepracowania tak, aby zawierały jedynie treści wyznawanej wiary. Udzielane odpowiedzi miały charakter anonimowy.

2.2. Charakterystyka badanej placówki i populacji

Wydział Teologiczny Uniwersytetu Opolskiego został utworzony w 1994 roku. Na początku prowadził jeden magisterski kierunek studiów: teologię. W dniu 18 grudnia 1995 roku Wydział uzyskał uprawnienia do nadawania

⁹ Zob. J. Majdański, *Jak wierzą Polacy* (rozmowa z KAI), <http://www.idziemy.com.pl/wiara/jak-wierza-polacy/> [data dostępu 23.08.2013]; CBOS, *Wiara i religijność Polaków dwadzieścia lat po rozpoczęciu przemian ustrojowych*, http://cbos.pl/SPISKOM.POL/2009/K_034_09.PDF [data dostępu 26.07.2013]; [b.a.], *Woran Christen noch glauben*, <http://www.zeit.de/2011/17/Glauben-Fragen> [data dostępu 12.07.2013].

stopnia naukowego doktora nauk teologicznych, a 29 stycznia 2001 roku – uprawnienia do nadawania stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych. 23 maja 2000 roku Konferencja Rektorów Uniwersytetów Polskich na wniosek Uniwersyteckiej Komisji Akredytacyjnej udzieliła na 5 lat Certyfikat Wysokiej Jakości Kształcenia. Certyfikat ten został ponownie przyznany w roku 2005. W ramach studiów teologia Wydział prowadzi studia stacjonarne i niestacjonarne magisterskie oraz dzienne studia doktoranckie. Wydział Teologiczny w wyniku oceny parametrycznej otrzymał pierwszą kategorię (A+), a kierunek teologia w roku 2012 został zakwalifikowany do grona 25 najlepszych w Polsce kierunków studiów.

W roku 2002 otwarty został na Wydziale drugi kierunek studiów: nauki o rodzinie w systemie stacjonarnym, a w roku 2004 – niestacjonarnym. Oprócz wymienionych kierunków studiów, utworzono na Wydziale w 2010 kierunek muzykologia, a w 2012 zainicjowano kierunek kształcenia kultura śródziemnomorska. Na Wydziale są prowadzone także studia podyplomowe z nauk o rodzinie i teologii.

Na strukturę Wydziału Teologicznego UO składają się: 23 katedry, z czego 14 wchodzi w skład 3 instytutów: Instytutu Ekumenizmu i Badań nad Integracją, Instytutu Liturgii, Muzyki i Sztuki Sakralnej oraz Instytutu Nauk o Rodzinie. Wydział Teologiczny posiada nadane mu 12 listopada 1994 roku przez Watykańską Kongregację Wychowania Katolickiego pełne prawa nadawania obowiązujących w szkolnictwie kościelnym stopni naukowych. Kościelny nadzór nad funkcjonowaniem Wydziału od roku akademickiego 2009/2010 sprawuje Wielki Kanclerz bp dr hab. Andrzej Czaja, prof. UO¹⁰.

Przebadana grupa badawcza liczyła 136 osób – studentów kierunku teologia studiów stacjonarnych i niestacjonarnych, zebrano 136 wyznań wiary. W badaniach udział wzięli studenci dwóch specjalności: kapłańskiej – 62 i katechetyczno-pastoralnej – 74 studentów. W badanej grupie było 59 kobiet i 77 mężczyzn. Celem zachowania anonimowości składanych wyznań, ale przede wszystkim obiektywności w opisach treści własnego *credo*, pominięto pytania dotyczące stopnia asocjacji badanego ze wspólnotą Kościoła (np. przez określenie *dominicanos*, *comunicantes* badanych osób czy pytań dotyczących praktyk religijnych czy zaangażowania we wspólnotach kościelnych).

¹⁰ Por. <http://www.wt.uni.opole.pl>.

2.3. Konfiguracja wyników badań własnych

Na podstawie analizy wyznań wiary została przeprowadzona kategoryzacja odpowiedzi. Stosownie do wyróżnionych w pragrafie pierwszym zasadniczych treści wiary chrześcijańskiej wyodrębniłem pięć głównych kategorii: (1) Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela, Stwórcę; (2) Wierzę w Jezusa Chrystusa, Syna Bożego; (3) Wierzę w Ducha Świętego; (4) Wierzę w Kościół; (5) Wierzę w życie wieczne.

Tabela 1. Frekwencja wybierania jednej z pięciu prawd wiary.

Treść prawdy wiary	Ogółem	Spec. kat.	Spec. kap.
Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela nieba i ziemi	94%	91,%	97%
Wierzę w Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego	96,5%	95%	98%
Wierzę w Ducha Świętego	71%	68%	74%
Wierzę w Kościół	47%	43%	51%
Wierzę w życie wieczne	42,5%	38%	47%

N=136 liczba osób w badanej populacji

Podane analizie indywidualne *creda* wskazują, że w osobistych wyznaniach wiary 94% respondentów znalazło się wyraźne odniesienie do prawdy o Bogu Stwórcy, w grupie tej było 97% respondentów ze specjalności kapłańskiej, zaś 91% katechetyczno-pastoralnej. Odniesienia do prawdy o Jezusie Chrystusie jako Synu Bożym zadeklarowało w osobistych wyznaniach 96,5% respondentów, a wśród nich było 98% ze specjalności kapłańskiej, zaś 95% katechetyczno-pastoralnej. Odniesienia do trzeciej Osoby Boskiej wystąpiły w wyznaniach 71% respondentów, w tym było 74% ze specjalności kapłańskiej, zaś 68% katechetyczno-pastoralnej. Wiarę w Kościół uwzględniło w osobistych *credach* 47% badanych, wśród nich było 51% ze specjalności kapłańskiej i 43% katechetyczno-pastoralnej. Natomiast treści związane z prawdą o życiu wiecznym znalazły się u 42,5% respondentów (47% kapłańskiej i 38% katechetyczno-pastoralnej).

Tabela 2. Frekwencja wybierania łącznie więcej niż jednej z pięciu kategorii (prawd wiary)

Ilość uwzględnionych w jednym <i>credo</i> prawd wiary	Ogółem	Spec. kat.	Spec. kap.
Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela i w Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego (2)	94%	91,%	97%
Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela i w Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego i w Ducha (3)	96,5%	95%	98%
Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela i w Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego i w Ducha Świętego i w Kościół (4)	71%	68%	74%
Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela i w Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego i w Ducha Świętego i w Kościół i w życie wieczne (5)	47%	43%	51%

N=136 liczba osób w badanej populacji

Poddane analizie *credo* pod kątem łącznej liczby zawieranych prawd wiary wskazują, że 92% respondentów wyznało wiarę w Boga Ojca, Stworzyciela i w Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego, w grupie tej było 93% ze specjalności kapłańskiej, zaś 90% katechetyczno-pastoralnej. 80% respondentów zawarło w swoich osobistych wyznaniach odniesienia do trzech prawd wiary w Boga Ojca, Stworzyciela, Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego i Ducha Świętego. Wśród tych, którzy odnieśli się do Trzech Osób Boskich, było 83% ze specjalności kapłańskiej, zaś 78% katechetyczno-pastoralnej. Prawda o Kościele, wraz z odniesieniem do Trzech Osób Boskich, znalazła się w wyznaniach 63% respondentów, w grupie tej było 67% ze specjalności kapłańskiej, zaś 60% katechetyczno-pastoralnej. Natomiast wszystkie pięć kategorii prawd zostały uwzględnione w *credo* 53% respondentów, wśród których było 57% ze specjalności kapłańskiej, zaś 49% katechetyczno-pastoralnej.

Obok analizy ilościowej, została przeprowadzona analiza jakościowa, którą objęto trzy kategorie: Boga Stwórcę, Jezusa Chrystusa – Syna Bożego i Ducha Świętego. Jej celem była próba określenia sposobu pojmowania wymienionych prawd wiary tj. podejścia osobowego, względnie bezosobowego. Przeprowadzona analiza pozwoliła również na uchwycenie kolorytu treściowego badanych wyznań wiary.

Tabela 3. Osobowy bądź bezosobowy sposób ujmowania wyznawanych artykułów wiary wyrażony ilościowo w odniesieniu do poszczególnych prawd wiary

Treść prawdy wiary	ogółem	osobowe		bezosobowe		
		Spec. kat.	Spec. kap.	ogółem	Spec. kat.	Spec. kap.
Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela	94%	93,%	95%	6%	7%	5%
Wierzę w Jezusa Chrystusa – Boga, Syna Bożego	98,5%	98%	99%	1,5%	2%	1%
Wierzę w Ducha Świętego	90%	91%	89%	10%	9%	11%

N=136 liczba osób w badanej populacji

Poddane analizie indywidualne wyznania wiary w aspekcie ich osobowego bądź bezosobowego sposobu ujmowania wskazują, że 94% respondentów, którzy wyznali wiarę w Boga Ojca, Stworzyciela, osobowe ujęcie tej prawdy wyraziło 94% ankietowanych, w grupie tej było 95% ze specjalności kapłańskiej oraz 93% katechetyczno-pastoralnej. Natomiast bezosobowe ujęcie wyraziło 6% badanych. Do prawdy o Jezusie Chrystusie jako Synu Bożym odniosło się 96,5% respondentów, osobowe ujęcie tej prawdy wyraziło 98,5% ankietowanych, w grupie tej było 99% ze specjalności kapłańskiej oraz 98% katechetyczno-pastoralnej. Natomiast bezosobowe ujęcie wyraziło 1,5% badanych. Do prawdy o Duchu Świętym odniosło się 71% respondentów, osobowe ujęcie tej prawdy wyraziło 90% ankietowanych, w grupie tej było 89% ze specjalności kapłańskiej oraz 91% katechetyczno-pastoralnej. Natomiast bezosobowe ujęcie wyraziło 1,5% badanych.

Celem bliższego dookreślenia wyznawanych treści, dokładniejszego przedstawienia kolorytu treściowego badanych wyznań wiary zostaną przykładowo przedstawione sformułowania używane w osobistych wyznaniach, odnoszące się do trzech głównych kategorii (Boga Stwórcę, Jezusa Chrystusa – Syna Bożego i Ducha Świętego). Użyte sformułowania zostaną przytoczone wraz z najbliższym ich kontekstem.

I tak w stosunku do wyrażenia prawdy wiary „Wierzę w Boga Ojca, Stworzyciela nieba i ziemi”, respondenci używali najczęściej takich sformułowań:

[1] „wierzę Boże, że sprawiasz, że żyję, poruszam się i istnieję”; „wierzę w Jego ciągłą obecność i ingerencje w to co stworzył”; „wierzę w Boga, miłosiernego Ojca, który obdarzył mnie życiem, który dał mi wolną wolę”; „Wierzę, że Bóg jest moim Ojcem. Poddaję się Jego woli z bezgraniczną ufnością, Będąc narzędziem w Jego rękę; Wierzę w Boga, który stworzył mnie, takiego małego człowieczka, ale stwarzając mnie, miał w tym Swój cel. I kocha mnie. A moim celem jest kochać Boga. I Kocham GO”; „w Ciebie Ojczy – Kreatorze wszelkiego stworzenia, Tatusiu wszystkich sierot i samotnych, Miłości do ludzi grubymi niemi szyta”.

[2] „Wierzę Panie. W moc Twoją i cud stworzenia i Twoje nad światem Czowanie”.

[3] „Wierzę, że mnie stworzyłeś z miłości.
Wierzę, że ukochałeś mnie jako pierwszy.
Wierzę w Twoją nieskończoną, bezwarunkową miłość wobec mnie i każdego człowieka!
Wierzę, że z Twojej szalonej miłości do mnie, oddałeś Twojego jedyne Syna Jezusa Chrystusa, po to, bym nie zginęła, ale miała życie wieczne...”

[4] „Wierzę w Miłość
Która dla mnie stworzyła piękny świat
Która dała mi życie
Która czuwa nade mną
I każdego dnia budzi dla mnie słońce
WIERZĘ W CIEBIE BOŻE OJCZE”

[5] „Wierzę, że jesteś moim Ojcem pełnym Miłości; Synem Bożym, bez którego nie ma Zbawienia i Duchem Świętym nieustannie mnie pocieszającym i umacniającym”.

[6] „Wierzę w Boga stwórcyca wszystkiego co jest i co żyje. On mnie samą uczynił na Swój obraz i podobieństwo. Wierzę w Boga, którego Słowo jest stwórcę i nie powraca do Niego bezowocne, lecz wypełnia się w swoim czasie”.

Prawdę o Jezusie Chrystusie – Bogu i Człowieku, respondenci często wyrażali w takich sformułowaniach, wskazujących jednoznacznie na osobowe ujęcie:

[1] „Wierzę w Chrystusa, który stał się Człowiekiem dla naszego udziału w Jego wspólnocie z Ojcem przez Krzyż, Zmartwychwstanie, Uwielbienie Syna, przez które dopiero Duch Święty będzie dany”;

[2] „wierzę, że Chrystus pokonał śmierć, byśmy mogli wejść do domu Jego Ojca, Jego Królestwo trwać będzie przez wszystkie dni, aż do skończenia świata”;

[3] „Wierzę w Boga, który mnie stworzył i kocha takiego, jakim jestem. Wierzę w Boga, który dał mi tak cenny dar, jakim jest Życie. Wierzę w Boga, który dał mi inny cenny dar, jakim jest Wolna Wola”;

[4] „Wierzę, że Syn Boży stał się człowiekiem i umarł na krzyżu aby odkupić zło dokonane przez człowieka, który źle skorzystał z daru wolności i odszedł od swojego stwórcy. Wierzę, że Syn Boży zmartwychwstał, wstąpił na niebiosa i zesłał Ducha Świętego, który pomaga każdemu człowiekowi chcącemu żyć w zgodzie z Bożymi przykazaniami opartymi na miłości Boga i bliźniego”;

[5] „Wierzę w Jezusa Chrystusa (tego samego Boga). On przyszedł na świat w ludzkim ciele, zrodzony z niewiasty imieniem Maryja. Wierzę, że Jego śmierć na krzyżu dała każdemu Człowiekowi Zbawienie. Wierzę, że trzy dni po ukrzyżowaniu zmartwychwstał”;

[6] „Wierzę w tajemnicę wcielenia Syna Twego – Boga równego i współistotnego Tobie”;

[7] „Wierzę, że jesteś miłosierny i przebaczasz grzechy sercom skruszonym. Wierzę, że to Ty pozwalasz mi wstać o świcie, przeżyć dzień i do snu się ułożyć.

Wierzę, że jesteś moim przyjacielem, któremu ufam i nigdy się nie zawiodę. Wierzę, że chcesz bym była do Ciebie podobna, czyli święta”.

[8] „Wierzę w Jezusa Chrystusa, który umarł i zmartwychwstał, abym ja mogła żyć.

Wierzę w Jezusa Chrystusa, który jest
DROGĄ, PRAWDĄ i ŻYCIEM”.

Prawdę o Duchu Świętym respondenci często wyrażali w sformułowaniach, wskazujących jednoznacznie na osobowe ujęcie:

[1] „w Ciebie Duchu Święty –

- Stworzycielu kształtujący serca i umysły
- Boży Ogniu rozpalający wnętrza ludzkie do prawdziwej miłości Boga i bliźniego
- Pocieszycielu wspomagający zagubionych, potrzebujących pomocy i pocieszenia
- Wspomożycielu pomagający odkryć piękno ludzkich dusz
- Dawco Darów uświęcających ludzi i przybliżających do miłosierdzia Bożego
- Dawco Wiary pomagający trwać przy Bogu i Maryi ...”;

[2] „Wierzę w Ducha Świętego (tego samego Boga, co Jezus Chrystus). Wierzę, że jest sprawcą wszelkiego działania i chcenia. Wierzę, że bez Niego nie jestem w stanie nic uczynić!!!”;

[3] „Wierzę w Ducha Świętego – Boga równego Ojcu i Synowi”;

[4] „Wierzę, że zesłałeś swojego Ducha, bez którego nic nie jestem w stanie uczynić. Wierzę w Ciebie Duchu Święty, który jesteś miłością Ojca i Syna. Wierzę, że jesteś Dawcą wszelkich darów”;

[5] „Wierzę w Miłość
Która rozpala mnie Swoim ogniem
Która rozjaśnia moje ciemności
Która uczy mnie kochać
I sprania, że w życiu jest słońce
WIERZĘ W CIEBIE DUCHU ŚWIĘTY”;

[6] „Wierzę w Ducha Świętego, który został nam dany, abyśmy nie musieli być zdani, wyłącznie na siebie. Wierzę w Ducha Świętego, który ma dla każdego wielorakie dary i talenty”.

Ze względu na dosyć marginalne potraktowanie prawdy o Kościele, analizie jakościowej poddano obecny w wyznaniach sposób mówienia o Kościele. I tak w odnoszeniu się do Kościoła respondenci najczęściej używali, takich wyrażeń jak:

[1] „Wierzę w Kościół święty, który prowadzi Mnie prawymi drogami do Królestwa Niebieskiego”;

[2] „Wierzę w Jezusa Chrystusa, W Jego Kościół, w Matkę, w Ducha”;

[3] „Wierzę w Kościół, który działa przez Chrystusa i w Chrystusie”;

[4] „Wierzę, że dajesz mi siebie we wspólnocie Kościoła – Twoim Świętym i Uwielbionym Ciele”;

[5] „W Kościół Powszechny, który tu na Ziemi uczy jak z Boga dobroci korzystać należy Wierzę...”.

3. Interpretacja wyników badań

Przeprowadzone badania pokazały, że treści *credo* Kościoła są treścią indywidualnego wyznania wiary studenta kierunku teologia, ale równocześnie, co wyrażała hipoteza robocza, treści osobistego *credo* w zróżnicowanym zakresie zawierają treści *fides quae* w rozumieniu Kościoła. Jak ukazały bada-

nia najczęściej wymieniane w osobistych wyznaniach wiary respondentów były, takie prawdy obecne w *credo* Kościoła jak wiara w: (1) Boga Stwórcy, Stwórcę; (2) Jezusa Chrystusa, Syna Bożego; (3) Ducha Świętego; (4) Kościół i (5) życie wieczne. Poddana badaniom częstotliwość występowania tych prawd pozwoliła tym samym określić w co wierzą badani studenci kierunku teologia. Badania pokazały również, że zachodzi nie znaczna różnica w odnoszeniu się w osobistych wyznaniach wiary do prawd wiary zawartych w *credo* Kościoła pomiędzy studentami specjalności katechetyczno-pastoralnej a kapłańskiej, a co oznacza, że specyfika danej specjalności na kierunku teologia może mieć nieznaczny wpływ na stopień akceptacji prawd wiary.

Można było oczekiwać, że ze względu na kwalifikacje badanej grupy w tworzonych osobistych wyznaniach wiary znajdą się w większym stopniu odniesienia do prawdy o Kościele i życiu wiecznym. Brak uwzględniania w osobistych wyznaniach części respondentów odniesień do treści o Duchu Świętym, Kościele i życiu wiecznym nie oznacza, że respondenci nie wierzą w pominięte prawdy wiary. W żadnym z analizowanych wyznań nie wystąpiło wyraźne zanegowanie czy odrzucenie, któreś z prawd wiary Kościoła. Przyczyn takiego stanu rzeczy – wyraźnego pominięcia w osobistych wyznaniach, wymienionych prawd można by doszukiwać się w braku ich interioryzacji.

4. Postulaty

Przeprowadzone badania wśród studentów teologii sugerują konieczność większego zwrócenia uwagi na eklezjalny charakter wiary chrześcijańskiej, jak również wielorakich powiązań Boga Trójjedynego ze wspólnotą Kościoła. Realizacja tak sformułowanego postulatu domaga się odpowiednio przygotowanej katechezy dla młodzieży akademickiej, przybliżającej specyfikę chrześcijańskiego *credo* Kościoła. Zdiagnozowany przez badania stan świadomości treści *credo* Kościoła wśród studentów teologii zachęca do podobnych badań wśród innych grup studenckich. Badania takie pozwoliłyby na określenie stopnia akceptacji i uświadomienia treści *fides quae* w rozumieniu Kościoła wśród młodzieży akademickiej, a co w dalszej kolejności należałoby przełożyć na odpowiednie działania katechetyczno-pastoralne i jak i treści samego przepowiadania. Dla dokładniejszej analizy wyznawanych treści osobistego *credo* warto by uwzględnić zmienną związaną ze stopniem asocjacji badanych ze wspólnotą Kościoła (np. przez określenie *dominican-tes*, *comunicantes* badanych osób czy pytań dotyczących praktyk religijnych

czy zaangażowania we wspólnotach kościelnych). Można by wtedy pokazać ewentualną zależność między *credo* Kościoła a osobistym wyznaniem konkretnego wiernego i jego eklezjalnym związaniem.

**„DAS GLAUBENSBEKENNTNIS” DER KIRCHE IM SPIEGEL DER
GLAUBE DER THEOLOGISTUDENTEN IM KONTEXT
EINER UMFRAGE UNTER DEN THEOLOGISTUDIENDEN AN
DER THEOLOGISCHEN FAKULTÄT DER UNIVERSITÄT OPOLE
(2006-2008)**

Zusammenfassung

Der Theologie als Glaubenswissenschaft liegt der christlichen Glaube zugrunde. Grundsätzlich kann der Begriff „Glaube“ Verschiedenartiges bezeichnen. Gewöhnlich werden beim Glaubensbegriff vier Bedeutungsvariationen unterschieden (Meinung, Vertrauen, Urheber einer Meinung und „Glaube“ als Inhalt einer Glaubensbeziehung). Die Unterscheidung von „Glaube“ „glauben“ als Zustimmung zu einer vorgelegten Lehre (als inhaltliches Element des Glaubens) und als von einer Person getragenes und verantwortetes Geschehen (als personale Bezug des Glaubens) führt zu einer weiteren terminologischen Differenzierung: *fides qua* und *fides quae*. Das Ziel der durchgeführten Forschungen unter den Theologiestudierenden an der Theologischen Fakultät der Universität Opole (2006-2008) ist die Beantwortung der Frage: Was ist der Inhalt des Glaubens der Theologiestudenten? Wie sieht das *fides quae* der Theologiestudenten aus? Wie weit sind ihnen die Glaubenswahrheiten aus dem Glaubensbekenntnis der Kirche bekannt? Die Beantwortung dieser Fragen wurde in folgenden vier Schritten angestrebt. Zuerst werden synthetisch die Begriffe „Glaube“ und „Glaubensbekenntnis der Kirche“ präsentiert (1). Dann wird die Methodologie der Untersuchungen dargestellt (2); weiter werden die Ergebnisse interpretiert (3) und Forschungspostulate formuliert (4).

Słowa kluczowe: Kościół, wiara, credo Kościoła, treść indywidualnego „credo” studentów teologii

Schlüsselwörter: Kirche, Glaube, Glaubensbekenntnis der Kirche, Inhalt des Glaubens der Theologiestudenten